

»Sprehajata se že...« pove Vera.

Julki zadrhte nozdrvi. Grdi sodnik! Da ni morda povedal Veri, kako sta se sprehajala po grajskem parku tistega nedeljskega popoldneva. »S kmetov je prišel, na kmete sili...« se namrdne.

»Prav imaš, Julka! Ali sodnik je pa le! In sodnik je le sodnik. Nada! Sodnik pa Nada! Misliš, da je Nada za kam drugam ko za samostan in za med nune?«

»Hinavka je! Sveto in nedolžno in žalostno se dela! Zdaj vidiš njeno vaško skromnost!«

»Misliš? Nada da je začela? Dvomim!«

»Že na veselici! Kako potuhnjeno je pa gledala za njim.«

»Če je tako... Julka, če res Nada gleda za njim, ne on za njo... Čakaj, to moramo predvsem dognati. E, če je tvoja domneva prava...« —

Jokajte, na kolenih me prosite, Marica, ne ostanem v tej sobi. Pojdem, četudi v gostilno! Če v ničemer drugem ne, pokazali ste, kaki ste, ko ste raznesli po mestu vsebino tistih pisem. Nočem, ne prenašam nadzorstva nad svojimi mislimi na Nado, dobro Nado.

(Dalje.)

Ko v pomladi meč rožlja

(Pomlad 1927)

France Bevk

V svojo črno misel sem se odel,
ko je vlak med skale in bregove hrumel.

Nenadoma sem bil nag, pred Bogom nag
in nisem mislil več ne več trpel,
zakaj pred menoj je ležalo morjé
in za njim je šlo solnce v svoj rdeči grad,
po sredi vodé je ležal plamteči gad.

Skozi omrežje bežečih dreves sem pogledal
kako so ga razdelili ljudjé. [nanj,
In nisem videl ne mejnikov ne mejá
in nisem razločil, kje je rob neba
in ne kje v plamenih začčenja se breg,
bil človek je eno s prirodo svetá,
vse eno, eno kot obličje Boga...

Predor. V dimu in v mraku je ugasnilo morjé.
V temi sem slišal, kako meč rožljá...
Bil sem nag, pred Bogom nag,
zdaj sem se spet v črno misel odel.
Vlak je v večerni mrak čez Kras hrumel.

Vreewyk, skupina malih hišic od vrtné strani

Solze

Janez Jalen

V razevelo pomladno jutro so se usuli otroci iz šole. Veseli so hiteli raznašat:
»Ni pouka. Učiteljica je bolna.«

Vrnili so se tudi drugi dan: »Gospodična leži in zdravnik je bil pri nji.«

V soboto ponoči so gospodično Francko neutegoma prevideli.

V nedeljo so šolarjem presedli prosti dnevi, in sram jih je postalo, da so jih tako veselo preživeli. Izmed odraslih pa je marsikoga zaskrbelo, če ni morda zadnje dni po nepotrebem govoril o lahkem življenju gosposkih ljudi.

Nato so v mali gorski fari govorili samo o gospodični in njeni bolezní, o njenem življenju in njeni smrti. Skrbno so se ženske zavzele za njo. Okrog šole, ki stoji lučaj daleč na samoti, so hodile po prstih in se šepetaje pogovarjale. Še v kosa, ki je sedel v vrh smreke blizu okna in glasno zažvižgal svojo pesem, je vrgla Dobravka pest prsti, da je glasno zabavljajoč odletel. In nobena ni prišla praznih rok povpraševat po zdravju gospodične Francke. Jediva so nanesele, da bi ga bilo za mesec dni in še več dovolj za obe, za gospodično in za njeno mamo. Materi so vsilile kakšen čaj; Francka pa je odklanjala vse, le mrzle vode ne.

Silna vročina jo je kuhala. Čimdalje bolj pogosto se je zgubljala v nezavest, čimdalje bolj pogosto je klicala: »Stane! Stane!«

Na okno se je stegnila tuintam otroška roka in položila nanj šop šmarnic. Razkropili so se bili mali po grmovju in tiho, brez

vriskov in smeha stikali za drobnim cvetjem in vneto tekmovali med seboj, kdo ima gospodično bolj rad. Vse posode so že napolnile ženske z dehtečim cvetjem in ga kazale Francki, da bi jo potolažile, Francki, ki je tako rada imela šmarnice. Nasmehnila se je otroški vdanosti za hip; potem pa je v njej še bolj zavpilo: »Stane! Stane!«

Kakor tolikokrat v nedeljo, je prišel od opoldanskega vlaka Stane. Drugikrat je skoraj vedno kdo čakal mladega doktorja in ga poprosil pomoči v svoji bolezni, njega, ki je bil tako prijazen, da je vsak že na prvi pogled lahko uganil, kako blizu v sorodu je z gospodično. Če je pa gospodična Francka na smrt bolna, kdo drugi bi še upal nadlegovati gospoda Staneta. In dva prijatelja sta prišla z njim. Eden izmed njiju je bil že več let zdravnik. Z njim sta stopila k postelji.

»Sta-ne!«

V blazinah je zažarel njen obraz. Stane je dobro vedel, da želi poljuba, pa je ni poljubil, zaradi žensk ne. Pobožal jo je po laseh, se obrnil v stran, in ugledal v kotu na podnožniku vso sključeno mamó — teto. Molče ji je podal roko, se premagal, nadel železni obraz svojega poklica in iznova stopil k postelji. V obrazu izkušenega prijatelja je razbral neizprosno ugotovitev: Konec!

Zaradi močnega vonja poprej ženske niso upale razpostaviti šmarnic po sobi. Sedaj sta oba doktorja ukazala, da jih smejo. Konec!

Tovariša sta odšla v dolino, Stane je sedel k postelji. Okrog polnoči ga je Francka pogledala s steklenimi očmi in ga zaprosila, naj ji da roko. Kje je dobila toliko moči, da mu jo je tako tesno stisnila?

Nato je zajokala: »Revež, ki boš sam ostal!«

Poljubil jo je na razpokane ustnice, pa je bilo več žensk v sobi kakor popoldne. Konec!

Dve noči so pletle dekleta vence. Najbolj postavni fantje so jo nosili. Pevci, med katere je stopilo tudi nekaj učiteljev, so ji zapeli pred šolo, v cerkvi in na grobu. Otroci so grob s šmarnicami obsuli. Možaki so sklenili, da bodo stroške za pogreb sami nosili.

»Kdo bi bil mislil, da v bajno idiličnem gorskem zatišju bijejo pod trdo skorjo tako mehka srca,« jih je pohvalil govornik ob odprtem grobu.

Z otrplim obrazom, mož, ki ga nič ne upogne, je spremljal Stane mater za krsto.

»Malo je takih. — Ima srce. — Ni se ji treba bati. — Lahko je vesela, da je takemu fantu teta.«

Zahvalil se je za izraženo sožalje in prisedel k prijateljema večerjat.

»Ali tudi slatino, gospod doktor?« je prijazno stregla črno oblečena točajka.

»Ne, vina!«

»Bravo!« je odobril njegovo naročilo prijatelj modroslovec.

»Kozarec bi se ti ga utegnilo prileči,« je sodil prijatelj zdravnik.

»Še vina!« Odrinil je jed izpred sebe.

»Bravo, bravo!« je hvalil modroslovnik.

»Stane?« Pomembno ga je pogledal izkušenejši tovariš.

Pa ga je Stane zavrnil: »Prijatelj! Dokler nisi ugotovil diagnoze, ne piši recepta!« Stane si je spet nalil, prijatelja sta obmolknila. Kakor bi se hotel opravičiti, je spregovoril iznova: »Poznam strojevodjo. Šestkrat je v vinu utopil grozo, katero je prestal, ko je pogledal z lokomotive smrti v oči. Sedmič je obstal z brzovlakom samo ped daleč pred počasno težo tovornika. Za bogato napitvino so ga potniki preprosili, da je peljal naprej, do morja. Takrat je vozil zadnjič. Prej je bil šestkrat vse življenje omoten od vina, danes se vsak dan priziblje domov.«

»Stane! Nikar tako!«

»Nisem kriv, če sem z življenjem zavozil v nepremakljivo težo, da se mi je razbilo.«

Trdo in neusmiljeno je začel pobijati njegove temne misli zdravnik:

»Saj vendar veš, da iz sorodne krvi zraste slab rod. Bodi življenju hvaležen, da te je obvarovalo večje nesreče.«

»Prekruto izžigaš rano,« je posegel vmes nezdravnik.

Stane je bleдел in si grizel ustnice, da sta prijatelja v zadregi molčala.

Strašen val spominov je butal vanj. In on se je boril, ali bi razodel ali bi ne: Prijateljema!? Kako sta se s Francko proglasila za bližnja sorodnika, da sta smela večkrat govoriti. In kako sta komaj toliko zaslužila, da sta skromno preživela, on očeta in mater, ona samo mater. In sedaj, ko je vse hudo minilo, ni mogel on, zdravnik, rešiti tiste, za katero bi umrl. Počemu naj še živi? Da!

Lastnega očeta in njene matere ne more pustiti v revščini umirati. Ne mo-re!

Težko je legel molk na vse tri. Nekdo je moral spregovoriti. Pa je najstarejši, sočutno, kakor bi pobožal, povzel svojo, prej tako trdo izgovorjeno tolažbo: »Res, Stane! Pomisli! Ista kri —«

Takrat se je v Stanetu odtrgalo: »Pri-jatelj! Tudi vama nisva smela povedati ne ona ne jaz. S Francko nisva bila nič v sorodu.«

Odrinil je neizpraznjen kozarec in odšel. Kakor dva angela varuha sta mu sledila prijatelja.

Doma se je kakor otrok razjokal.

Drugo jutro je spet z okamenelim obrazom obiskoval bolnike.

Zamaknjenja

Jože Pogačnik

Kadar za hip umrem,
se angeli v meni zbude
in kakor viharji studencev
peroti njih v meni vrše.

Nato se oči spet odpro.
— Iz duše se zarja je zlata
razlila na tihem v telo. —

Ptice

Jože Pogačnik

Poletiš, aj, poletiš! —

Ali, dragi plovec, prej
ptico si letečo oglej!
Da jo nese na visoko,
glej, razpne si na široko
čudno, čudno sliko: križ.

In v postovko se ozri!
Da se sinja obdrži,
križ s perotni naredi.

In potem, potem povej:
Češ se križati najprej? —
Poletiš, da, poletiš,
če greš prej na sveti križ...

V mraku

Jože Pogačnik

K oknu sedel sem in sem odstrl tančice,
k steklu mrzlemu sem sklonil svoje lice
in dejal: »O brest pod oknom, spregovori!
Pokramlajaj z menoj, oblak kodrav na gori!«

Na stežaj odprl sem težke duše dver:
Brest ne zašumi, v nebo zre venomer.
Dalje se igra oblak — kaj je mu za nas? —
Zre iz stekla me le moj težak obraz...

Odkar

Jože Pogačnik

Odkar se mi prikazuješ, Gospod,
me sodbe je strah pred Teboj!
Od tistega dne, ko spoznalo Te je to otroško
Te vidim vsak čas in povsod [srce,
v budečem se jutru, ko tih preišlujem,
sred sobe stojiš,
se rahlo smehljaš in razširjaš nalahko
da duša kot vzhod zagori. [delteče roke,

In kadar na Tvoje vstajenje se spomnim,
skoz vrata zaprta že vstopiš in spet se
smehljaš,
da grudim se v ognju goreč na kolena pred Te
in več ne razločim, če večnost je ali še čas,
samo še iheteo sladkost v svojem srečanju zaznam
in vem, da pred mano blesti Tvoj vonjavi
obraz.

In kadar na sprehod grem, glej,
mi prideš smehljaje nasproti,
da skoraj ne upam storiti koraka po poti
naprej.
In potlej me spreliš, se nasmihajoč,
kot v Emavs si spremil učenca nekoč.

Spet: vidim človeka in Tebe takoj
spoznam v njem in srce mi vzklikne: Raboni,
Kako, o kako je sladko mi! [raboni!

Preveč si mi storil, moj Bog!
Ah, mene je strah, da zato
ne boš mi pri sodbi prestrog,
da takrat ne bo mi hudo,
o sladki, o dobri moj Bog!